

Тақриз

ба диссертатсияи Шамсудинова Маҳтовбӣ Абдуалимовна таҳти унвони «Чанбаҳои назариявии ономастикаи осори бадеӣ» (дар мисоли осори Аҳмади Дониш) барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.19-Назарияи забон

Омузиш ва мавриди тадқиқоти илмӣ қарор додани номҳои хос дар адабиёти бадеӣ аҳамияти бузурги назариявӣ ва амалиро касб намудааст. Дар забоншиносӣ номҳои хосро илми ономастика меомӯзад ва бо хусусиятҳои хоси худ ономастика имрӯз ҷойгоҳ ва мавқеи махсусро касб намудааст. Тазаққур бояд дод, ки то солҳои 60-уми асри гузашта асару мақола ва корҳои тадқиқотӣ оид ба ономастика агар нисбатан камтар рӯи кор омада бошанд, ҳоло ин шумора ба ҳазорҳо номгӯй расидааст ва ин аз ташаккули рушди ҳамачонибаи номшиносӣ шаҳодат медиҳад. Дар баробари мавриди таҳлил қарор дода шудани қонуну қоидаҳои ономастикашиносӣ, ҳамзамон омузишу баррасии амиқи номҳои хоси асари бадеӣ масоили дигари назариявӣ ва амалиро ба вуҷуд овардааст. Барҳақ академик В. Виноградов таъкид карда буд, ки: «масъалаи интиҳоби номҳо, номҳои хонаводагӣ, лақабҳо дар адабиёти бадеӣ, сохти таркибии хоси онҳо дар жанрҳои гуногун. намунаи онҳо ва монанди инҳоро наметавон тавассути мисолҳои на он қадар зиёд нишон дод. Ин мавзӯи бас бузург ва мураккаби услуби адабиёти бадеӣ мебошад».

Ин аст, ки омузишу таҳқиқи номҳои хос, бахусус ономастикаи асарҳои бадеӣ роҳу равиш ва усулҳои хосаи худро пайдо карда, нозуқиҳои он аз ҷониби муҳаққиқони варзида ба риштаи таҳлилу таҳқиқ кашида шудааст. Дар баробари олимони хориҷӣ муҳаққиқони ватанӣ низ дар ин ҷода корҳои зиёди илмиро ба анҷом расониданд, ки метавон аз натиҷаи тадқиқотҳои Р.Х.Додихудоев, О.Ғафуров, Ш. Ҳайдарӣ, А.Девонақулов, С.Сулаймонов, Н.Офаридоев, Ҷ.Алимӣ, О.Маҳмадҷонов, М.Шодиев, М.Аюбова, Р.Шоев, Д.Ҳомидов, С.Абдуллоева, Д.Майнусов, С.Қурбонмамадов, Ф.Давлатова, С.Холиқназарова, Ҳ.Элназарова, Ш.Рустамшо ва дигарон ном бурд.

Таҳлилу омузиши номҳои хоси асарҳои бадеӣ аз масъалаҳои муҳим ба шумор мераванд, зеро ки номҳои хос ифодагари моҳияту хусусият, мафҳуму маъно, хусусиятҳои табиӣю ҷуғрофӣ буда, дар баробари ин ба масъалаҳои таърихи миллат, фарҳанги номгузорӣ, этнологияю этнография, муҳочирату суқунати қавму қабिलाҳо, санъати номмониву мавқеи дурусти истифодабарии онҳо тақдир тоза мебахшанд.

Маҳз чунин хусусиятҳо ва муҳимияти омузиши номҳоро ба назар гирифта, рисолаи навис "Чанбаҳои назариявии ономастикаи осори бадеӣ" (дар мисоли осори Аҳмади Дониш)-ро мавриди пажӯҳиш қарор додааст. Маҳз нағзони рисола дар он аст, ки гарчанде донр ба ономастикаи осори бадеӣ

пажӯхишхо рӯи кор омада бошанд ҳам, вале номҳои хоси осори Аҳмади Дониш дар шакли як кори илмии анҷомёфта то ба имрӯз ба риштаи таҳқиқ кашида нашудааст.

Рисолаи мазкур чун талабот аз муқаддима, 3 боб, 16 зербоб, хулоса ва феҳристи адабиёти истифодашуда иборат мебошад.

Боби аввали рисола, ки ба «Таҳлили назариявии номшиносии осори бадеӣ» бахшида шудааст, масъалаҳои назариявӣ ва амалии номшиносии осори бадеӣ, гидронимия, оронимия, антротопонимия ва астропотопонимияи осори Аҳмади Донишро мавриди таҳлилу баррасӣ қарор додааст. Муаллиф кушиш намудааст, ки ҷанбаҳои назариявии ономастика, ҳамзамон дар осори гаронбаҳои Аҳмади Дониш мавқеи истифодабарии номҳоро дар таъя ба асарҳои пурқиммати илмӣ шарҳу тавзеҳ диҳад.

Дар боби дуюми кор оид ба «Қабатҳои забонии номвожаҳои осори Аҳмади Дониш» суҳан рафта, номҳои хоси форсӣ-тоҷикӣ, арабӣ, туркӣ, русӣ ва дигар номҳои аврупоии дар осори Аҳмади Дониш истифодагардида баррасӣ гардиданд. Муаллиф дар ин қисмат маънои луғавии номҳоро пешниҳод намуда, ҳамзамон қабатҳои забонии ономастикаи осори шоирро тасниф намудааст.

Боби сеюми кори тадқиқотӣ «Таҳлили сохтори ономастикаи осори Аҳмади Дониш» унвон дошта, аз лиҳози сохторӣ дар таъя ба таснифоти муҳаққиқони соҳа номвожаҳоро гурӯҳбандӣ намудааст. Ҳамзамон ҷанмади номвожаҳо ва ба кадом забон тааллуқ доштани онҳоро дар шакли ҷадвал пешниҳод намудааст.

Дар хулоса диссертант натиҷаи пажӯхиши ономастика дар осори Аҳмади Донишро дар ҷанд банд натиҷагирӣ намудааст. Вобаста ба мавзӯи кори илмӣ муаллиф дар ҳамоишҳои илмӣ-амалии байналмилалӣ, ҷумҳуриявӣ ва донишгоҳӣ иштирок ва баромад намудааст. Нуқтаҳои асосӣ ва натиҷаҳои таҳқиқ дар 9 мақолаи дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашргардида ва 3 маводи конфронс инъикос ёфтаанд.

Фишурдаи диссертатсия ва мақолаҳои нашрнамудаи муаллиф мазмуну муҳтавои рисолаи илмиро фаро гирифтаанд.

Рӯйхати адабиёт вобаста ба меъёр ва талаботҳои ҷорӣ таҳия гардидааст.

Дар баробари ҷунин муваффақиятҳо ва натиҷаҳои илмӣ дар рисола баъзе камбудихо ва норасогиҳо ҷой доранд ва ислоҳи минбаъдаи онҳо барои боз ҳам боло рафтани эътимоднокии илмӣ рисола аз манфиат ҳолӣ нахоҳанд буд.

1. Пеш аз ҳама дар рисола ба баъзе камбудихои техникӣ ва имлоӣ роҳ дода шудааст. Масалан: *манбаҳои (манбаъҳои) – с.9, маъҳаз (маъҳаз) – с.13, омadasst (омадааст) – с.34, падӯҳиш (пажӯҳиш) – с.17, мавзеҳо (мавзеъҳо) – с.29, поэтони (поэтоним)₂ – с.30, гурӯҳ (гурӯҳ) – с.50, иҷтимоӣ*

(ичтимоӣ) – с.101, сохтонӣ (сохторӣ)-с.101, арбабӣ (арабӣ) – с.101, созти (сохти) – с.142, қвҳрмон (қаҳрамон) – с.143 ва амсоли инҳо.

2. Хеле хуб мешуд, ки хангоми шарҳу баёни номҳои хос, аз ҷумла Сирдарё, Зарафишон, Дачла (саҳ-35), баҳри Ҳинд, Сиссикул (саҳ-37), кӯҳи Қоф (саҳ-39), дашти Қазоқ (саҳ-38), Қафқоз (с-39), барои тамоми номҳои ҷирмҳои осмонӣ (саҳ 46 то 48), Кисро, Қандаҳор, Рустам, Симнон, Уш, Фаридун, Фаргона, Чағониён, Бохтар, Балх, Бағдод (саҳифаҳои 52-55) дар баробари нишон додани маъноӣ лугавӣ ва этимологии онҳо, ҳамзамон аз осори ба таҳқиқ фаро гирифташудаи Аҳмади Дониш мисолҳо оварда мешуданд.

3. Дар зербоби 2.1., ки “Номвожаҳои эронисос аз осори Аҳмади Дониш” унвон дорад, муаллиф антропонимҳои эрониро таҳлил намудааст. Вале дар дохили ҳамин қисмат топонимҳои Симнон, Уш, Қандаҳор, Чағониён, Кошгар низ таҳлил ёфтаанд. Дар хулосаи ҳамин қисмат бошад, муаллиф боз дар бораи антропонимҳо сухан намудааст. Ин аст, ки муаллифро мебояд ба қисмати мазкур диққати ҷиддӣ диҳад.

4. Дар саҳифаи 108-уми рисола “Номвожаҳои сода” таҳлил ёфтаанд, вале дар таҳлили минбаъда муаллиф номҳои таърихӣ ва муосирони Аҳмади Донишро аз нуқтаи назари мавзӯи гурӯҳбандӣ намудааст, ки ҳам номвожаҳои содаву сохтаву таркибиву мураккаб дар он ҷо ба назар мерасанд ва таҳлили номвожаҳои сода сарфи назар гардидааст.

Камбудихоӣ ҷойдошта ислоҳшавандаанд ва моҳияти илмӣ диссертатсияро коста нахоханд кард.

Диссертатсияи Шамсудинова Махтовбӣ Абдуалимовна таҳти унвони «Ҷанбаҳои назариявии ономастикаи осори бадеӣ» (дар мисоли осори Аҳмади Дониш), ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.19-Назарияи забон пешниҳод гардидааст, кори анҷомёфта буда, ба талаботи «Низомномаи Шурои диссертатсионӣ» ва «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Муқаррир:

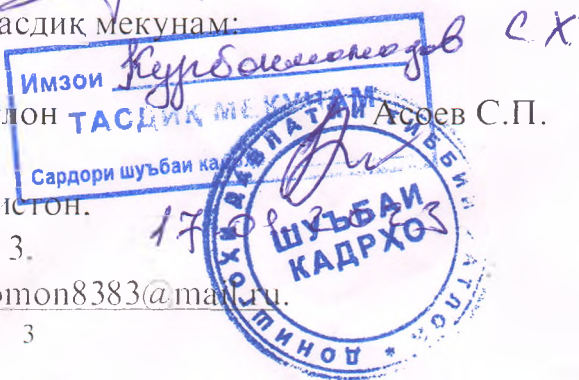
Н.и.ф., дотсенти кафедраи забонҳои
Донишгоҳи давлатии тиббии Хатлон

Курбонмамадов С.Х.

Имзои Курбонмамадов С.Х.-ро тасдиқ мекунам:

Сардори шӯъбаи кадрҳои

Донишгоҳи давлатии тиббии Хатлон



Асрӯев С.П.

Суроға: 735320, Ҷумҳурии Тоҷикистон.

ноҳияи Данғара, кӯчаи И.Шариф 3.

Тел: (+992) 93 516 01 48. E-mail: somon8383@mail.ru.